

Değerlendirmeden Uygulamaya Tüm Yönleriyle Erken Okuryazarlık

---

Editörler:

Tevhide KARGIN • Dilek ALTUN

İ. Birkan GÜLDENOĞLU

Editörler: Prof. Dr. Tevhide KARGIN - Doç. Dr. Dilek ALTUN
Doç. Dr. İ. Birkan GÜLDENOĞLU

Değerlendirmeden Uygulamaya Tüm Yönleriyle ERKEN OKURYAZARLIK

ISBN 978-625-7676-49-6

DOI 10.14527/9786257676496

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Mart 2021, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Son on yıllık dönemde ülkemizde erken okuryazarlık becerilerini değerlendirme ve uygun eğitsel müdahaleleri sunma konularında gerçekleştirilen araştırmaların sayısındaki artış sevindiricidir. Oldukça saydam bir ortografiye sahip olan Türkçedeki düzenli harf-ses uyumu ve bunun çocukların ilkökula başladıklarında okumanın çözümlene basamağını daha kolay kazanmalarını sağlaması nedeniyle, ülkemizde erken okuryazarlık çalışmalarına gereken önemin verilmediği söylenmelidir. Bu durumdan en çok özellikle okuma yazma becerilerini kazanma açısından risk grubunda olan çocukların olumsuz olarak etkilendiği günümüzde yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erken okuryazarlık becerileri, erken çocukluk döneminin bir özelliği olarak süreç içerisinde kendiliğinden gelişen beceriler değildir. Her ne kadar bazı erken okuryazarlık alt becerilerinde tipik gelişim gösteren çocukların daha başarılı olduğu görülürken özellikle uygun ve zengin çevresel koşullara sahip olamayan ya da öğrenme güclüğü, zihinsel yetersizlik gibi bir tanı grubu içinde yer alma riski ile karşı karşıya kalan çocukların, uygun destek sunulmadığında erken okuryazarlık becerilerinde çok daha zorlandıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, hem tipik gelişim gösteren hem de risk grubunda yer alan tüm çocuklarda erken okuryazarlık becerilerinin gelişebilmesi için okul öncesi dönemde bu becerilerin değerlendirilmesi ve gerektiğinde desteklenmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Böylelikle hem risk grubunda yer alan çocuklar daha erken dönemde fark edilerek desteklenecek hem de tipik gelişim gösteren ancak uygun olmayan çevresel koşullardan gelen çocuklar çok daha donanımlı olarak ilkökula başlayacaklar ve okuma yazmaya ilişkin daha olumlu deneyimler elde edeceklerdir.

“Değerlendirmeden Uygulamaya Tüm Yönleriyle Erken Okuryazarlık” kitabı, alanında uzman akademisyenler tarafından erken okuryazarlığın tüm yönleri ele alınarak hazırlanmıştır. On iki bölümden oluşan bu kitapta sözcük bilgisi, sesbilgisel farkındalık, harf ve yazı farkındalığı ile dinlediğini anlama gibi erken okuryazarlığın tüm boyutları ayrıntılı olarak açıklanmış ve her bir boyutun ilkökuldaki okuma kazanım süreçleri ile ilişkisi kurulmuştur. Ayrıca erken okuryazarlıkla ilişkili olan ev okuryazarlığı ve teknoloji kullanımının ele alındığı bölümlerde uygulamaya ilişkin önemli ipuçları ve öneriler sunulmuştur. Kitap içerisindeki her bir bölüm oluşturulurken ilgili konular, güncel ulusal ve uluslararası alanyazın desteğiyle okurlara sunulmaya çalışılmıştır. Kitabın alanda çalışan öğretmenlere, uygulamacılara, anne-babalara, öğretmen yetiştirme programlarında bulunan lisans ve lisansüstü öğrencilerine ve erken okuryazarlık konusunda çalışmalar yürüten araştırmacılara yararlı olması dileğiyle...

Prof. Dr. Tevhide KARGIN
ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Doç. Dr. Dilek ALTUN
ORCID No: 0000-0002-9973-0585

Doç. Dr. İ. Birkan GÜLDENOĞLU
ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Şubat, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Tevhide KARGIN - Doç. Dr. Dilek ALTUN
Doç. Dr. İ. Birkan GÜLDENOĞLU

1. BÖLÜM: Erken Okuryazarlık ve Okuma İlişkisi

Prof. Dr. Tevhide KARGIN - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Doç. Dr. İ. Birkan GÜLDENOĞLU - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Arş. Gör. Hilal GENGEÇ - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

2. BÖLÜM: Sözcük Bilgisi

Arş. Gör. Güleşan Özge KALAYCI - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7627-8477

Prof. Dr. Özlem DİKEN - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1676-7989

3. BÖLÜM: Sesbilgisel Farkındalık

Dr. Öğr. Üyesi Deniz AKDAL - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9272-3422

4. BÖLÜM: Dinlediğini Anlama

Dr. Reşat ALATLI - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7504-5746

5. BÖLÜM: Yazı Farkındalığı

Dr. Vedat BAYRAKTAR - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1076-4736

6. BÖLÜM: Harf Bilgisi

Dr. Öğr. Üyesi Tansel YAZICIOĞLU

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0946-2637

7. BÖLÜM: Ev Okuryazarlık Ortamı

Arş. Gör. Hilal GENGEÇ - Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8723-6857

8. BÖLÜM: Erken Okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Kitap Okuma Programları

Dr. Öğr. Üyesi Gökçe KARAMAN BENLİ - Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4784-5612

9. BÖLÜM: Dijital Çağda Erken Okuryazarlık Becerileri

Doç. Dr. Dilek ALTUN - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9973-0585

10. BÖLÜM: Erken Okuryazarlık Becerilerinde Duyuşsal Boyut: Okumaya Karşı Tutum ve Motivasyon

Doç. Dr. Dilek ALTUN - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9973-0585
Prof. Dr. Feyza TANTEKİN ERDEN - Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6060-1877
Prof. Dr. Catherine E. SNOW - Harvard Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6292-1126

11. BÖLÜM: Erken Matematik Becerileri

Dr. Öğr. Üyesi Ceyhan SERVİ - Adnan Menderes Üniversitesi
ORCID No: 0000-00023960-347X
Dr. Öğr. Üyesi Pınar YILDIZ - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6729-7721

12. BÖLÜM: Erken Çocukluk Döneminde Okuma Kültürünü Yaygınlaştıran Programlar

Dr. Öğr. Üyesi Burcu SARI UĞURLU
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2872-8613

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

ERKEN OKURYAZARLIK VE OKUMA İLİŞKİSİ

Giriş.....	2
Okuma ve Erken Okuryazarlık.....	2
Erken Okuryazarlık Becerileri.....	5
Yazı Farkındalığı.....	5
Harf Bilgisi.....	6
Sesbilgisel Farkındalık.....	7
Sözcük Bilgisi.....	10
Dinlediğini Anlama.....	11
Erken Okuryazarlık Becerilerinin Değerlendirilmesi.....	13
Özet.....	16
Önerilen Kaynaklar.....	17
Kaynakça.....	17

2. BÖLÜM

SÖZCÜK BİLGİSİ

Sözcük Bilgisi.....	26
Sözcük Bilgisinin Erken Okuryazarlıktaki Rolü ve İşlevi.....	28
Sözcük Bilgisi Nasıl Değerlendirilir?.....	29
Sözcük Bilgisi Nasıl Desteklenmelidir?.....	32
Sözcük Bilgisi Öğretimi Etkinlik Örnekleri.....	37
Özet.....	38
Önerilen Kaynaklar.....	39
Kaynakça.....	39

3. BÖLÜM SES BİLGİSEL FARKINDALIK

Sesbilgisel Farkındalık	44
Sesbilgisel Farkındalık Becerileri	45
Uyak Farkındalığı.....	47
Kelime Farkındalığı.....	48
Hece Farkındalığı	49
Sesbirimsel Farkındalık	50
Sesbilgisel Farkındalık Becerilerinin Gelişimi.....	51
Özet	55
Sesbilgisel Farkındalık Uygulama Etkinlikleri	55
Kaynakça.....	58

4. BÖLÜM DİNLEDİĞİNİ ANLAMA

Giriş.....	62
Dinlediğini Anlamaya Yönelik Kuramsal Modeller.....	63
Bellek.....	66
Çıkarım Yapma.....	67
Anlamayı İzleme	68
Sözcük Dağarcığı.....	68
Sözdizimi.....	69
Dinlediğini Anlamanın Desteklenmesi.....	71
Dinlediğini Anlama Becerilerinin Desteklenmesinde Etkileşimli Kitap Okuma (EKO) Tekniği.....	73
Özet	76
Kaynakça.....	77

5. BÖLÜM YAZI FARKINDALIĞI

Giriş.....	82
Yazı Farkındalığı Becerileri	83
Yazı Farkındalığı Becerilerinin Desteklenmesi	84
Yazı Farkındalığı Becerilerinin Değerlendirilmesi.....	89
Yazı Farkındalığı Becerilerinin Desteklenmesine Yönelik Etkinlik Örnekleri	91
Özet	94
Kaynakça.....	94

6. BÖLÜM

HARF BİLGİSİ

Harf Bilgisi.....	98
Harf Bilgisinin Erken Okuryazarlıktaki Kapsamı ve İşlevi	101
Harf Bilgisi Becerisinin Desteklenmesi	103
Çocukların İsimleri	106
Harf Bilgisinin Erken Çocukluk Döneminde Değerlendirilmesi	107
Erken Okuryazarlıkta Harf Bilgisi Etkinliği Örnekleri	109
Özet	113
Kaynakça.....	113

7. BÖLÜM

EV OKURYAZARLIK ORTAMI

Giriş.....	118
Ev Okuryazarlığı Ortamı	119
Ev Okuryazarlık Ortamı Nedir?	119
Ev Okuryazarlığının Boyutları	120
Ebeveynlere Ait Özellikler	120
Okuryazarlık Materyalleri	123
Okuryazarlık Etkinlikleri	123
Ev Okuryazarlık Ortamının Değerlendirilmesi	128
Özet	131
Önerilen Kaynaklar	133
Kaynakça.....	133

8. BÖLÜM

ERKEN OKURYAZARLIK BECERİLERİNİ DESTEKLEMENE YÖNELİK KİTAP OKUMA PROGRAMLARI

Giriş.....	140
Erken Okuryazarlık Becerilerini Destekleme Amacıyla Ailelere Çocuk Kitaplarının Ücretsiz Dağıtımını İçeren Program Örnekleri	142
Ulaş ve Oku (Reach Outand Read-ROR).....	143
Kitapla Başla Programı (Bookstart).....	146
DollyParton'un Hayal Kitaplığı (DollyParton's Imagination Library).....	148
Bir Milyon Kitap Projesi.....	149
Erken Okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Kitap Okumayı Temel Alan Müdahale Programları.....	151

Paylaşımlı Kitap Okuma (Shared Book Reading).....	151
Etkileşimli Kitap Okuma (Dialogic Book Reading)	154
Çocuklar ve Kitaplar Eşliğinde Erken Okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Bütünleştirilmiş Bir Uygulama Örneği	159
Özet	164
Kaynakça.....	165

9. BÖLÜM

DİJİTAL ÇAĞDA ERKEN OKURYAZARLIK BECERİLERİ

Dijital Çağda Çocukluk: Dijital Yerliler.....	170
Televizyon	172
Dijital Hikâyeler	175
Mobil Uygulamalar (Aplikasyonlar).....	177
Özet	179
Önerilen Kaynaklar	180
Kaynakça.....	180

10. BÖLÜM

ERKEN OKURYAZARLIK BECERİLERİNDE DUYUŞSAL BOYUT: OKUMAYA KARŞI TUTUM VE MOTİVASYON

Okuma Sürecinde Duyuşsal Faktörlerin Rolü.....	188
Okuma Motivasyonu	191
Erken Çocukluk Döneminde Okumaya Karşı Tutum	193
Erken Çocukluk Döneminde Okuma Motivasyonu.....	195
Özet	200
Önerilen Kaynaklar	201
Kaynakça.....	201

11. BÖLÜM

ERKEN MATEMATİK BECERİLERİ

Giriş.....	208
Erken Matematik Becerileri	209
Sayılar ve İşlemler.....	209
Cebir	210
Geometri	210
Ölçme.....	211

Veri Analizi ve Olasılık.....	211
Erken Matematik Becerileri ve Erken Okuryazarlık İlişkisi	213
Öğrenme Ortamlarının Erken Matematik Becerilerine Etkisi.....	218
Özet	220
Önerilen Kaynaklar	221
Kaynakça.....	221

12. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE OKUMA KÜLTÜRÜNÜ YAYGINLAŞTIRAN PROGRAMLAR

Giriş.....	228
Erken Yaşta Okuma Kültürünü Yaygınlaştırmak İçin Kitap Hediye Eden Programlar	229
Reach Out and Read (Ulaş ve Oku)	229
Dolly Parton'un Hayal Kütüphanesi	230
Bookstart	231
Sifriyat Pijama ve Maktabat al-Fanoos (Pijama Kütüphanesi ve Fener Kütüphanesi)	233
Family Reading Partnership (Aile Okuma Ortaklığı).....	234
Raising Readers (Yetişen Okuyucular).....	235
Better Beginnings (Daha iyi Başlangıçlar).....	235
First Book (İlk Kitap).....	236
Alif Laila Kitap Otobüsü Topluluğu (Alif Laila Book Bus Society).....	237
Bring Me a Book (Bana Bir Kitap Getir).....	237
Pratham Kitapları (Pratham Books).....	238
We Love Reading (Okumayı Seviyoruz)	238
1 Milyon Kitap Projesi	239
Okuyan Bir Gelecek	239
Erken Yaşta Anne-Çocuk Arasındaki Diyalogu Geliştirmeyi Hedefleyen Aile Destek Programları	239
Otuz Milyon Kelime Projesi (Thirty Million Words Project).....	239
Aile-Çocuk Ev Programı (The Parent-Child Home Program)	241
Oyun ve Öğrenme Stratejileri (Play and Learning Strategies).....	242
Video Etkileşim Projesi (Video Interaction Project).....	242
Providence Konuşuyor (Providence Talks)	243
Özet	244
Kaynakça.....	245
Yazarlar Hakkında.....	249

1. BÖLÜM

ERKEN OKURYAZARLIK VE OKUMA İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Tevhide KARGIN - Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Doç. Dr. İ. Birkan GÜLDENOĞLU - Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Arş. Gör. Hilal GENGEÇ - Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8723-6857

İçerik

Giriş

Okuma ve Erken Okuryazarlık

Erken Okuryazarlık Becerileri

Yazı Farkındalığı

Harf Bilgisi

Sesbilgisel Farkındalık

Sözcük Bilgisi

Dinlediğini Anlama

Erken Okuryazarlık Becerilerinin Değerlendirilmesi

Özet

Önerilen Kaynaklar

Kaynakça

Giriş

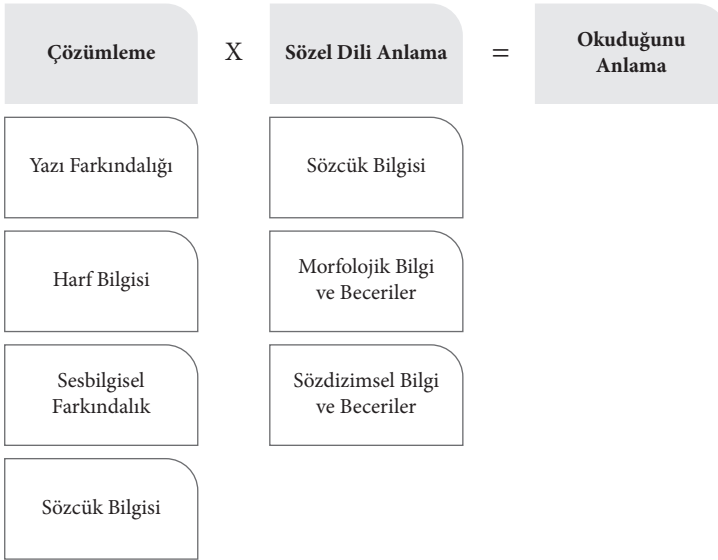
Okuma, bireylerin akademik, günlük ve iş yaşamlarında başarılı olmak için ihtiyaç duydukları bilgileri edinmede kullandıkları en temel beceridir. Bu nedenle okuma öğretimi ilkokulun en önemli amacını oluşturmaktadır ve tüm çocukların birinci sınıfı okuma becerisini kazanarak tamamlamaları beklenmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda okuma becerisinin temellerinin çok daha erken dönemlere atıldığı ve risk grubunda yer alan çocukların okuma için gerekli temel bilgi ve becerileri edinmeden birinci sınıfa başlamaları halinde okumayı öğrenme sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaştıkları (Nelson, 2005; Lonigan, Allan ve Lerner, 2011; Spira, Bracken ve Fischel, 2005; Bingham ve Terry, 2013; Snow, Burns ve Griffin, 1998) ve karşılaşılan güçlüklerin ilerleyen okul yıllarındaki okuma performansını da olumsuz olarak etkilediği vurgulanmaktadır (Scarborough ve Parker, 2003; Fey, Catts, ve Larivee, 1995; Juel, 1988; Dickinson ve McCabe, 2001). Okuma performansında yaşanan sınırlılıklar ise çocukların hem akademik ve sosyal açıdan yetersizlik yaşamalarını hem de problem davranış sergileme risklerini artırmaktadır (Nelson, Benner ve Gonzales, 2003; Spira, Bracken ve Fischel, 2005; Snow, Burns ve Griffin, 1998).

Çocukların ilkokula geçişini kolaylaştıran, okumayı öğrenmeye güçlü bir başlangıç yapmalarını sağlayan ve okuma sürecine geçildiğinde okuma ve okuduğunu anlamada başarılı performans sergilemelerine temel oluşturan bilgi ve beceriler alanyazında “erken okuryazarlık (*early literacy*)” olarak adlandırılmaktadır. Erken okuryazarlık becerileri çocukların erken çocukluk döneminde kazanmaları gereken ve ileriki okuma ve okul başarısı için temel yordayıcılardan biri olarak kabul edilmektedir (Nelson, 2005; National Early Literacy Panel [NELP], 2008; Spira, Bracken ve Fischel, 2005). Aralarındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için izleyen bölümlerde öncelikle okuma ve erken okuryazarlık becerileri açıklanmış ardından erken okuryazarlık becerileri ile okuma arasındaki ilişkiler detaylı şekilde sunulmuştur.

Okuma ve Erken Okuryazarlık

Okuma, genel olarak yazılı sembollerden anlam çıkarma süreci olarak tanımlansa da birçok dilsel ve bilişsel beceriyi aynı anda kullanmayı gerektiren son derece karmaşık bir süreçtir (Gough ve Tunmer, 1986). Güldenoğlu, Kargın ve Miller (2015) tarafından yapılan bir çalışmada okuma, okuyucunun yazılı metinlerde yer alan sözcükleri sesbilgisel, morfolojik ve ortografik bilgi ve becerilerini kullanarak çözümledikleri, çözümledikleri sözcükleri sözcük dağarcıkları, önceki bilgi ve deneyimleri ile bağdaştırarak anlamlandırdıkları, anlamlandırdıkları

sözcüklerden oluşan cümleleri sözdizimsel özellikleri bağlamında analiz ederek verilmek istenen mesaja ulaşabildikleri bir süreç olarak tanımlanmıştır. Tanımlara bakıldığında okumanın çözümlene ve sözel dili anlama olmak üzere iki temel beceriden oluştuğu görülmektedir. *Çözümlene*, okuyucunun yazılı sözcükleri sözel dile çevirebilme, *sözel dili anlama* ise sözel dile çevrilmiş sözcükleri, bunların oluşturduğu cümleleri ve metinleri anlamlandırabilme becerisidir (Hoover ve Gough, 1990; Gough ve Tunmer, 1986). Başarılı bir okuma performansı sergileyebilmek için çocukların hem çözümlene hem de sözel dili anlama becerisinde yetkin olmaları gerekmekte olup (Gough ve Tunmer, 1986) bu becerilerde yetkin olabilmek ise bazı ön koşul becerilere (Şekil 1) sahip olmaları gerekmektedir (Scarborough, 2001; Oakhill, Cain ve Elbro, 2015). Şekil 1’de sunulan ve formal bir okuma öğretimine geçmeden kazanılması gereken bu becerilerin birinde yaşanacak herhangi bir sınırlılık çocukların okumayı öğrenme sürecinde çözümlene veya okuduğunu anlama becerilerinde sınırlılık yaşamalarına dolayısıyla da okuma görevinde başarıya ulaşamamalarına neden olacaktır.

Şekil 1. Çözümlene ve Sözel Dili Anlama Becerilerinin Öncülleri

Şekil 1’de sunulan beceriler incelendiğinde, bu becerilerin çocukların erken dönemlerden itibaren çevresini gözlemleyerek ve çevresi ile etkileşime girerek edindikleri temel bilgi ve beceriler olduğu görülmektedir. Bu temel bilgi ve beceriler alanyazında erken okuryazarlık becerileri olarak adlandırılmakta ve çocukların okul öncesi dönemde okuma yazmaya yönelik kazanmaları beklenen önkoşul niteliğindeki bilgi, beceri ve tutumların tümü olarak tanımlanmaktadır (Sulzby ve

Teale, 1991; Whitehurst ve Lonigan, 2001). Erken okuryazarlık kavram olarak, çocuklara erken dönemde okuma- yazma becerisini öğretmeyi değil, çocukların okumayı öğrenme yolunda ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri edinmelerine yardımcı olmayı ifade etmektedir (Ergül, Dolunay-Sarıca ve Akoğlu, 2016; Baker, 2013; Justice ve Kaderavek, 2002).

Erken okuryazarlık becerileri kapsam ve uygulama olarak, 0-6 yaş aralığına yani okul öncesi döneme denk gelmektedir (Kargın, Güldenoğlu ve Ergül, 2017; NELP, 2008). Çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve dil gelişimlerinin en hızlı olduğu dönem olan okul öncesi dönem erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi için de en uygun dönemdir (Goodman, 1986). Bu dönemde erken okuryazarlık becerilerini edinmiş bir şekilde ilkokula başlayan çocukların okumayı öğrenme sürecinde daha avantajlı oldukları ve erken okuryazarlık becerilerinin ilkokuldaki okuma performansının en temel yordayıcısı olduğu ifade edilmektedir (Nelson, 2005; Spira, Bracken ve Fischel, 2005; Bingham ve Terry, 2013). Konuya ilişkin Storch ve Whitehurst (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, 626 çocuğun erken okuryazarlık becerileri ile birinci sınıftaki okuma performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar erken okuryazarlık becerileri ile birinci sınıftaki okuma performansı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde (.76) bir ilişki olduğunu göstermiştir. Birinci sınıftaki okuma performansının ise ilerleyen okul yıllarındaki okuma becerisi üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir (Scarborough ve Parker, 2003; Fey, Catts, ve Larivee, 1995; Dickinson ve McCabe, 2001). Örneğin; Juel (1998), birinci sınıfın sonunda zayıf okuyucu olan bir öğrencinin müdahale edilmediğinde %88 olasılıkla dördüncü sınıfın sonunda da zayıf bir okuyucu olarak kalacağını ifade etmiştir. Suggate ve arkadaşları (2018) yapılan boylamsal bir çalışmada 19 aylık 58 çocuğu 16 yaşına kadar izlemişlerdir. Araştırma sonuçları, birinci sınıfın başındaki erken okuryazarlık becerilerinin 12 yaşındaki okuduğunu anlama performansını yordadığını göstermiştir. 170 çocuğu anasınıfı ve birinci sınıfta izleyen Pinto ve arkadaşları (2016) ise okul öncesi dönemde kazanılan erken okuryazarlık becerileri ile birinci sınıftaki okumayı öğrenme arasında ilişki olduğunu, erken okuryazarlık becerilerini kazanarak birinci sınıfa başlayan çocukların okumayı öğrenme sürecinde daha az güçlüklerle karşılaştıklarını ifade etmiştir.

Erken Okuryazarlık Becerileri

İyi okuyucular olma yolunda çocukların sahip olmaları gereken erken okuryazarlık becerileri birkaç farklı beceri alanından oluşmaktadır. Bu beceri alanları alanyazında çeşitli şekillerde sınıflandırılrsa da en yaygın sınıflama *yazı farkındalığı, harf bilgisi, sesbilgisel farkındalık, sözcük bilgisi ve dinlediğini anlama* becerilerinden oluşan sınıflamadır (Arafat, Korat, aram ve Haddad, 2017; Aarnoutse, Leeuwe ve Verhoeven, 2005; Casey ve Howe, 2002; Dickinson ve McCabe, 2001; Elliott ve Olliff, 2008; Kargın, Ergül, Büyüköztürk ve Güldenoğlu, 2015; Neuman ve Dickinson, 2001; Spira, Bracken ve Fischel, 2005; Whitehurst ve Lonigan, 2001). Bu becerilerinin okuma sürecindeki yeri ve işlevi incelendiğinde bazı becerilerin (yazı farkındalığı, sesbilgisel farkındalık ve harf bilgisi, sözcük bilgisi) okumanın sözcük çözümüleme basamağına, bazı becerilerin (sözcük bilgisi, sesbilgisel farkındalık, dinlediğini anlama) ise anlama basamağına katkı sağladığı görülmektedir (Kargın, Güldenoğlu ve Ergül, 2017). Aşağıda öncelikle ilgili bu beceriler tanımlanarak erken okuryazarlık içindeki yeri ve işlevi açıklanmış ardından her bir becerinin okuma ile ilişkisi sunulmuştur.

Yazı Farkındalığı

Çocukların yazının bir şekli, işlevi olduğunu ve yazılı dilinde sözel dil gibi bir mesaj taşıdığını farketmeleri anlamına gelen yazı farkındalığı (Karaman ve Güngör-Aytar, 2016; Pullen ve Justice, 2003), yazının soldan sağa ya da yukardan aşağıya doğru okunduğunu, harflerden kelimelerin, kelimelerden cümlelerin oluştuğunu, cümledeki kelimeler arasında boşluklar olduğunu, cümlelerin büyük harfle başladığını ve sonunda bir noktalama işareti bulunduğunu, kitabın bir kapağı olduğunu, nasıl tutulacağını ve sayfalarının nasıl çevrileceğini bilmesi gibi temel becerilerden oluşmaktadır (Clay, 2000; Bayraktar ve Temel, 2017; Pullen ve Justice, 2003; Vukelich, Christie ve Enz , 2008). Bu beceriler yazının bulunduğu ortamlarda ve yetişkinin çocukla yaptığı kitap okuma etkinlikleri sırasında gelişen becerilerdir (Justice ve Sofka, 2010; Morrison, 2015; Cabell, McGinty Konold ve Justice, 2011).

Yazı farkındalığı gelişmiş çocukların okula karşı tutumlarının daha olumlu olduğu bu nedenle de ilkokula geçişte daha az güçlük yaşadıkları bilinmektedir (Riley, 1996). Ekici, İmer ve Temel (2020) tarafından yapılmış olan bir çalışmada yazı farkındalığı okul ortalamasının altında olan okul öncesi dönem çocuklarının ilkokula yönelik algılarında birtakım olumsuzluklar olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yapılan araştırmalarda, yazı farkındalığı gelişmiş çocukların okumayı öğrenmeye daha istekli oldukları ve ilerleyen okul yıllarında okuma becerisinde de daha